
Cornelius van Til se filosofie van geskiedenis as antwoord op die postmoderne sinloosheid

Morné Diedericks

Akademie Reformatoriese Onderwys en Studies

Pretoria

morne.diedericks@aros.ac.za

Abstract

The postmodern theologians lost sight of the Christian confession of God's providence. This results into an unfertile relativism which simply leads to excessive senselessness. Postmodern history writing has become a myriad of questions, with no answers. The loss of history's sense within the postmodern view of history produces a historical uprooting. This historical uprooting and the loss of meaning lead up to a lack of direction in life and aimlessness, in which historical scientific facts cause even more confusion. However, the opportunity presents itself for Christians to provide decisiveness by answering the historical events and facts from the firm foundation of the Word of God. Van Til's philosophy of history provides a clear framework in which historical events can be understood. Van Til's philosophy of history confesses God to be the Creator and Sustainer of all things. Each human being and object are created in a covenant relationship with God. Therefore, any person, object and fact cannot find meaning outside their relationship with God. The Christian faith is based on the belief that history is situated in the plan of God, working within a process of diversification from the beginning (protology) of creation to the end (eschatology). This diversification includes the fulfilment of God's plan with His children and furthermore the fulfilment of God's plan with the wickedness and sin in this world on the day of the final judgment.

Kernwoorde: Cornelius van Til, feite, filosofie van geskiedenis, postmodernisme, toeval, verbond

1. Inleiding

Luther (soos aangehaal deur Spitz & Lehmann, 1960:312) het gesê: “Die Geskiedenis is die mees kosbare ding, want dit beskryf die werk van God. Vir Christene dien die geskiedenis as ’n getuie van God se voorsienigheid, en daarom is die geskiedenis ook die ruimte waarin God en mens mekaar ontmoet. Binne die postmoderne denke word die ontmoeting van God en mens ontken. Hiervolgens het geen ontmoeting tussen God en mens bestaan nie. Juis hierom het die sin vir geskiedenis verdwyn.” “Het verleden is voor velen een donker en leeg gat geworden, hoogstens een gepasseerd station van de vooruitgang” (Kuiper, 1996:11).

Mohan (1970:1) vra of daar enige sin en doel in die geskiedenis is, of enige historiese objektiwiteit slegs skyn soos die goud aan die einde van ’n reënboog? Glanzer, Alleman & Ream (2017:143) wys op die neiging om binne die postmodernisme die klem op kritiese denke te plaas. Studente raak volgens Glanzer *et al.* (2017:143) baie goed om aan te toon waarom dinge nie sin maak nie. Die probleem is egter dat hierdie studente nie die vermoë het om sin te maak vanuit die boeke wat hulle lees en die wêreld waarin hulle leef nie. “The critical thinking, they acquire, especially in postmodern forms, becomes like a sledgehammer used to destroy rather than a bag of tools that help one create” (Glanzer *et al.*, 2017:143).

In hierdie artikel gaan ’n kort oorsig oor die historiese ontwikkeling van die filosofie van geskiedenis gegee word. Daarna gaan die postmoderne beskouing van geskiedenis en die implikasies daaraan verbonde vir die hedendaagse tyd beskryf word. Laastens gaan Van Til se filosofie van geskiedenis as antwoord op die postmodernisme gebied word. ’n Kritiese beoordeling vanuit Van Til se denke met betrekking tot die empiriese benadering tot feite word gebruik.

2. Oorsig van die historiese ontwikkeling van die filosofie van geskiedenis

Die begrip filosofie van geskiedenis het ontstaan toe Voltaire daarvan melding gemaak het in sy werk *Essay on the Manners and Mind of Nations* (1756). Voltaire se gevolgtrekking in die skryfstuk was dat ’n mens ’n filosoof

moet wees om geskiedenis te kan skryf. In hierdie stelling lê hy klem op die gedagte dat geskiedenis altyd voorafgegaan word deur 'n bepaalde filosofie. Filosofie van die geskiedenis self is egter so oud soos die mens se poging om sin te gee aan sy menslike bestaan.

Vanuit die bestudering van die geskiedenis van die filosofie kan verskillende benaderings tot die geskiedenis geïdentifiseer word. Die volgende vyf word uitgelig; siklisme, voorsienigheidsgeskiedenis, interpretivistiese geskiedenis, progressief-evolutionistiese geskiedenis en postmoderne geskiedenis.

Die siklisme word gekenmerk deur die beskouing van 'n ewige kosmos met 'n voortdurende herhaling van historiese gebeure. Die fokus is dus hier gerig op alle gebeure in die geskiedenis wat hulself herhaal. Volgens Collingwood (1965:100) was daar nie by die antieke Grieke en Romeine 'n antieke wêreldbeeld van die geskiedenis as 'n liniêre proses wat 'n begin (skepping) en 'n einde het nie. Augustinus se *City of God*, wat die geskiedenis beskou het as die voorsienigheid van God, was ook 'n protes teen die siklisme van die Romeinse wêreldbeeld.¹

Voorsienigheidsgeskiedenis beskou die historiese ontwikkeling as iets wat geïnisieer is deur God, die Skepper, wat sinvol en doelgerig voortgaan tot 'n eindpunt. Die geskiedenis word dus liniêr beskou met 'n begin en 'n einde. 'n Duidelike en waarneembare hoogtepunt in die voorsienigheidsgeskiedenis van Augustinus is die vleeswording van Jesus Christus. Dit bied sin en betekenis aan die verklaring van geskiedkundige feite (Mohan, 1970:12). "St. Augustine's City of God does herald a new linear dimension in historical experience, in which free human activity, moving into an unknown future, acquires a unique meaning not destined for inevitable repetition" (Bury, 1955:21-22).²

Die interpretivistiese geskiedbeskouing het skeiding gebring tussen God as

- 1 Frame (2015:332) toon aan dat Nietzsche sy gedagtes oor die geskiedenis geleen het by die antieke Grieke en Romeine deur ook die geskiedenis te beskou as 'n ewige herhaling. Meer hieroor later in die artikel.
- 2 Volgens Vos (2015:190) is die ware beginsel van geskiedenis skryfwerk, dit wat die geskiedenis meer maak as 'n blote kronologiese verloop van gebeure. Die ware geskiedenis is die geskiedenis wat die plan ontdek wat op pad is na 'n bepaalde doel. Hierdie wyse van geskiedskrywing was volgens Vos (2015:190) nie eers ontdek deur die Grieke nie, maar deur die profete van Israel. "Hence we find also that the activity among these circles includes sacred historiography, the production of books like the Books of Samuel and King in which the course of events is placed in the light of an unfolding divine plan. Good meaning can thus be found in the ancient canonical custom of calling these historical wrings the earlier prophets" (Vos, 2015:190).

Skepper en Onderhouer van die skepping, sonder om God as Skepper te ontken. Dit is gedoen deur God los te maak van die skepping se onderhouding deur middel van wette. Volgens die interpretivistiese geskiedbeskouing het God die wette geskep wat die skepping in stand hou, en deur die bestudering van hierdie wette word die metafisika van die historiese proses sigbaar (White, 1965:4-5). Die menslike vryheid van interpretasie en gebruik van eie rede word belangrik geag, met die doel om sekere patrone in die verloop van die geskiedenis raak te sien.

Die interpretivistiese geskiedbeskouing het as inleiding gedien tot die progressief- evolusionistiese geskiedenis. Aan die einde van die 17de eeu is die voorsienigheid van God vervang deur die begrip vooruitgang (*progress*). Die progressief-evolusionistiese geskiedenis se intreerede was Voltaire se skrywe *Essay on the Manners and Mind of Nations*. Hier was die afwesigheid van 'n religieuse fondament besonder opvallend (Löwith, 1950:104).³ God en God se Woord word buite die geheelbeeld van historiese verklaring van historiese feite geplaas. Hier is die klem eerder op die filosofie van die mens met 'n spesifieke fokus op menslike vryheid. Deur hierdie menslike vryheid het die moderne mens (modernisme) geglo dat hy homself elke dag kan verbeter deur middel van progressie. Onderliggend aan die progressiewe evolusionisme was die idee dat progressie 'n wet van die natuur was. Die werke van Darwin en Comte het byvoorbeeld tot die progressiewe siening van die geskiedenis bygedra.

Die laaste beskouing van die geskiedenis, naamlik die postmoderne geskiedbeskouing, gaan binne die artikel in verdere besonderhede bespreek word. Dit word ook in verband met Van Til se geskiedbeskouing gebring word.

3. Postmoderne geskiedbeskouing

Die postmodernisme word oor die algemeen beskryf as 'n beweging wat ontstaan het in reaksie op die modernisme. Higgs en Smith (2017:108) verduidelik dat die modernisme se vertroue in die menslike vermoë gesetel was, wat deur middel van wetenskaplike ontwikkeling enige oplossing kan bied op menslike uitdagings. Ten opsigte van die geskiedbeskouing het die idee binne die modernisme ontwikkel dat die menslike bestaan verstaan word vanuit die progressie van die mens. Hiervolgens het die mens voortdurend

3 "Nietzsche was quite correct in seeing the philosophies of progress (which he despised) as a 'trivialization' and secularization of Christian linearism (which he also despised)" (Mohan, 1970:15).

verbeter deur die loop van die geskiedenis. Na afloop van die 20ste eeu se twee wêreldoorloë het die modernistiese denke van menslike vooruitgang in gedrang gekom. Die mens, wat deur sy ontwikkeling van tegnologie die vermoë ontwikkel het om homself uit te wys, het die klem op menslike vooruitgang in die modernistiese projek begin bevraagteken.

In sy boek, *Nihilisme*, verskil Goosen (2007:136) van Higgs en Smith ten opsigte van die ontstaan van die postmodernisme. Volgens Goosen (2007:136) is die postmodernisme nie 'n teenreaksie op die modernisme nie, maar eerder die gevolg van die modernisme. Die modernisme se ontbinding van die transendente het die mens op homself aangewese gemaak. Waar die sin in die lewe deur al die eeue gevind was in die verhouding tussen die transendente en immanente is die mens in die modernistiese projek op homself aangewese.

Die mislukking van die modernistiese projek het volgens Goosen (2015:43) tot die postmodernisme gelei. Die postmoderne samelewing sien byvoorbeeld nie die werklikheid as 'n samehangende uitvloeisel van gebeure nie, meer eerder as 'n doellose, noodlottige, blinde werking van meganiese kragte waar alles per toeval geskied. Die menslike strewe word ook nie meer deur 'n transendente eindbestemming begrens nie. Dit word nou eerder deur 'n volledige, immanente begeerte na meer, groter en vinniger gekenmerk. Wat oorgebly het, was die individuele en soekende mens wat subjektief sy eie waarheid bepaal, en so ook self bepaal wat die geskiedenis is (Goosen, 2015:43-45).

Friedrich Nietzsche (1844-1900) se konseptualisering van nihilisme bied 'n belangrike bydrae tot die postmoderne geskiedbeskouing. Volgens Nietzsche (1967:111) moet ons die nihilisme as 'n 'feit' aanvaar, die dood van God beskou as vryheid en die toekoms met blydschap tegemoet gaan. Dit is vanuit hierdie gedagte dat Nietzsche se konsep van die *Übermensch* ontwikkel. Die *Übermensch* was, in Nietzsche se gedagtes, nie 'n nasionale diktator nie, maar 'n persoon wat verstaan hoe om vreugde te ervaar, los van die kloue van geloof en ideologie. Deur te leen by die antieke Grieke en Romeinse skrywers beskou Nietzsche die geskiedenis as 'n ewige herhaling. Die *Übermensch* sal lewe op so wyse dat hy vreugde vind in die ewige herhaling van gebeure.

Volgens Frame (2015:329) behoort Nietzsche eerder beskou te word as 'n postmoderne denker, hoewel hy 'n kind van die modernisme is.⁴ Die wêreld

4 "Nietzsche's thought seems to me to be far more typical of the twentieth century than the nineteenth. His writings feel postmodern, for what we call postmodernism today is remarkably congruent with Nietzsche's main ideas" (Frame, 2015:329)

is, volgens Nietzsche (2005:16), 'n flux van chaos waarop die mens sy wil afdwing om daaruit sin te maak. Vir Nietzsche was daar nie iets soos feite nie, slegs interpretasies. Hy beskryf hierdie posisie as perspektivisme. Alle historiese feite is volgens Nietzsche slegs 'n perspektief. Om nie in die slagat van irrasionele relativisme te verval nie maak Nietzsche 'n onderskeiding tussen alledaagse feite en metanaratiewe. Volgens Nietzsche (2005:18) is daar waarheid en valsheid in alledaagse feite, maar daar is nie waarheid of valsheid in metanaratiewe nie, slegs perspektiewe. Volgens Frame (2015:331) maak die postmodernistiese denkers vandag dieselfde onderskeiding.

Lyon (2008:9) verwys na nihilisme as die kerneienskap van die postmodernisme. Hiervolgens loop alle perspektiewe aangaande geskiedenis, binne die postmoderne denke, uit op niks. Die rede daarvoor is dat daar geen vorm van vaste waarheid binne die postmoderne denke is nie. Dit is om hierdie rede dat die postmoderne mens verval in die hedendaagse nou, met die gevolg van 'n verlies aan historiese bewussyn. Die geskiedenis word as't ware irrelevant (Goosen, 2015:124).

Goosen (2007:70) verduidelik dat die globale postmodernisme deur die nihilisme beïnvloed word, met die gevolg dat die postmodernis algehele immanensie binne homself ervaar. Dus is hy tevrede met homself. Die postmoderne mens het as't ware 'n toestand van voltooiing bereik (n *Übermensch*). Daarom maak hy ook aanspraak op die geskiedenis wat tot 'n einde gekom het. Hier is die werk van Francis Fukuyama (1992), *The end of history and the last man*, 'n sprekende voorbeeld.

Volgens Carson (1996:25) leer die postmoderne geskiedbeskouing dat die interpretasie van die verlede heeltemal subjektief is. Carson (1996:25) benadruk dat "none of historiographies can claim any supreme tie of the truth". Die geskiedenis kan nie deur die postmoderne mens as wetenskap beskou word nie, maar geskiedenis word eerder as fiksie beskou. Volgens Kuiper (1996:17) het die resultate van die postmoderne geskiedeniswetenskap daartoe bygedra om die onsekerhede van die verlede te vergroot. Die mens word in onrus gedompel met talryke vrae sonder enige antwoorde. Die postmoderne mens kan daarom gekenmerk word as die vraende mens sonder enige antwoorde. Kuiper (1996:17) is van mening dat die geskiedenis 'n "discussie zonder eind" geword het.

Volgens Kuiper (1996:96) is 'n *archimedis*-punt noodsaaklik om die feite met insig te bejeën. Om dus sin te maak van die geskiedenis, moet die mens 'n opvatting hê van wat 'sin' is. Daar moet 'n verbandhoudende aspek wees waarmee die feite wat waargeneem word in verband gebring kan word.

Anders bly daar slegs talryke rondswerwende en wegwysende feite oor. Voortspruitend uit die postmodernisme is geglo dat feite nie meer verbande met mekaar het nie. Alles word as wegwysende feite beskou. Aangesien daar geen geheel is waaraan die werklikheid verbind is nie, kan die feite ook nie meer met mekaar verband hou nie, met die gevolg dat feite in atomisme verval (Oosterhoff, 2004:25). Die wegwysende grensloosheid van feite lei daartoe dat verklaring van die feite ook verval in sinloosheid. Gevolglik word die geskiedenis sinloos.

Die implikasie van die postmoderne beskouing van die geskiedenis is enorm. Die kultuurhistoriese hermeunetiek kan beskou word as die hermeneutiese beginsel binne die postmodernisme wat die Bybel bloot verskraal tot 'n perspektief wat verstaan moet word binne die sosiohistoriese konteks van die skrywer en boonop van die leser ook. Met die gevolg dat elke leser die Bybel kan verklaar soos wat dit hom of haar pas (Carson, 1996:25).

4. Van Til se filosofie van geskiedenis as antwoord op die postmoderne sinloosheid

4.1 Van Til se filosofie van geskiedenis

Van Til se filosofie van geskiedenis gaan bespreek word onder die volgende vier punte: God as Skepper en Onderhouer, die verbondsmatigheid van alle geskape dinge, diversifisering in die geskiedenis en sy filosofie van feite.

Van Til se filosofie van geskiedenis vorm 'n stelsel waarin die vertrekpunt die basis is waarop sy hele filosofie gebou is. Van Til (2003:24)⁵ begin by die belydenis oor wie God is en hierdeur beklemtoon hy dat geskiedenis sinloos is as daar nie kennis van die ware God is nie. Eers as die mens kennis het van die ware God, die Skepper van alle feite, kan die mens sin maak van die feite. Van Til (24) verduidelik hierdie beginsel aan die hand van die verband tussen 'connotation' en 'denotation': "We are not interested in discussing the existence of a God the nature of whom we do not know. We must first ask what kind of a God Christianity believes in before we can really ask with intelligence whether such a God exists. The what preceded the that; the connotation precedes the denotation; at least the latter cannot be discussed intelligently without at once considering the former."

Wanneer daar bely word dat God die Skepper van alle feite is, word daar ook bely dat God alle dinge in die skepping, insluitende feite, onderhou.

5 Daar gaan vervolgens slegs na die bladsynommer van Van Til se *Christian Apologetics* in die teks verwys word.

Die onderhouding van die skepping geskied binne die almag van God op 'n planmatige wyse. God het dus nie op 'n deïstiese wyse geskep en onttrek van die skepping nie, maar onderhou en bestuur elke gebeurtenis in die skepping volgens sy raad. Geen gebeurtenis in die skepping geskied toevallig nie. Alle gebeure geskied eerder binne die raad van God.

'n Christen se lewensvisie oor God se wese word, volgens Van Til (19), vanuit die Bybel gevorm. Wanneer die Bybel sake aanraak, vind direkte verwysing of geïmpliseerde verwysing daarna plaas. Die Bybel leer ons oor Christus en sy werk, maar ook oor die wyse waarop alles tot stand gekom het. Die Bybel gee vir ons 'n filosofie van geskiedenis, maar ook 'n oorsig oor die geskiedenis self. Vir Van Til (66) is 'n geïntegreerde filosofie van geskiedenis eers sinvol wanneer die openbaring in die natuur en die openbaring in die Skrif saamgevoeg word. Geïntegreerde filosofie van geskiedenis verwys na die integrasie tussen 'n persoon se lewensvisie en sy beskouing van die geskiedenis.

Binne Van Til se filosofie van geskiedenis is 'n tweede saak van belang en dit is dat alle dinge in verbond staan met God. Van Til (67, 115) plaas sy filosofie van die geskiedenis in die sentrum van die verbond. Elke dimensie van die geskape werklikheid, van die kleinste tot die grootste, is geplaas in 'n persoonlike verhouding tussen God en mens. Geen feit in die skepping staan dus op sy eie nie, maar staan alleen in verbond met God. Dit sluit alle mense, gelowiges en ongelowiges, in. Almal staan in verbond met God, hetsy hulle gehoorsaam of ongehoorsaam is. Net so ook staan alle geskape objekte in verbond met God en het hulle nie bestaansreg buite God nie. Die sin van enige mens en objek lê dus in hulle verbondenheid met God. Aangesien mense en objekte verbonde aan God is, is hulle juis ook aan mekaar verbonde. Daarom is feite in hierdie sin ook gebonde aan mekaar. Gevolglik moet feite in die geskiedenis deur hul verbondenheid met ander feite verklaar word. Dus moet feite nie as losstaande entiteite beskou word nie.⁶

Die derde aspek van belang binne Van Til se filosofie van geskiedenis is dat die geskiedenis wel 'n proses is. Geskiedenis as sulks word nie as statiese konsep verstaan nie, maar dui op 'n verloop van tyd. Op dieselfde wyse

6 Van Til (151) verduidelik dat die historiese rasionalisme in hul logiese konsekwentheid die bestaan en bedoeling van individualiteit in geskiedenis as geheel ontken. Sodra individuele feite, volgens hulle, binne 'n logiese sisteem geplaas word, verloor hierdie feite immers hulle individualiteit binne die geheel van die stelsel. Van Til redeneer egter dat God volkome rasoneel is binne die Bybels-reformatoriese benadering. Daarom ontstaan daar nie 'n dilemma binne die kennis van individuele feite en kennis van die geheel nie, omdat God alle feite perfek ken. Hy ken ook die mens inherent, omdat ons God ken.

was mense se bewustheid oor die self en van objekte ook nie staties nie. Teenoor die modernisme wat die proses as vooruitgang beskou, sien Van Til (117) die geskiedenis as 'n proses waar 'n duidelike begin en einde sigbaar is. Die werklikheid is geskape met 'n beginbedoeling (protologie), en deur die bestuur van God beweeg die geskiedenis ook binne die plan van God na die einddoel (eskatologie).

Van Til sluit in hierdie sin aan by die eeue-oue Christelike geskiedskrywing. Hierdie geskiedskrywing werk op 'n liniêre wyse waar 'n duidelike begin- en eindpunt, binne die plan van God, sigbaar is. Hierteenoor staan die siklisme van die ou Grieke en ook die postmoderne planloosheid. Van Til (53) toon aan dat 'n persoon se beskouing van die geskiedenis beïnvloed word deur sy beskouing van die eskatologie. Elke Christen wat sy toekoms aan God toewy, glo dat God die toekoms beheer. Christene wat hierin glo, is oortuig dat die toekoms sal geskied soos God dit beplan het. In hierdie sin geskied die feite van die toekoms eers nadat God dit geïnterpreteer het.

Weens die boosheid, kwaad en sonde in die skepping is diversifisering deel van die geskiedenisproses. (Van Til, 2008:189). Van Til (68) gebruik diversifisering as begrip om te verwys na die vervulling van God se plan met sy kinders. Verder verwys die begrip ook na die vervulling van God se plan met die boosheid en sonde in die wêreld. Van Til (68) verduidelik die Christelike geskiedbeskouing aan die hand van die natuur wat onder die algemene genade van God, diversifiseer. Hierdie diversifisering werk in die rigting van verlossing en verwerping. In Van Til (2008:392) se geskiedbeskouing vorm Christus se verlossingswerk die kernpunt in die voltrekking van God se geregtigheid. Vir God se kinders dien Christus se verlossing tot redding en vir die vyande van God tot die voltrekking van God se oordeel. Die oënskynlike sinloosheid van die wêreld met sy geweld, oorloë en kwaad kry as 't ware sin binne die diversifisering, deurdat dit ook 'n eindpunt in die geskiedenis bereik wanneer die eindoordeel van God voltrek word.⁷

Binne Van Til se filosofie van geskiedenis is sy filosofie van feite die laaste aspek wat aandag behoort te geniet. Soos reeds genoem beskou Van Til feite nie as losstaande, wegwysende gebeurtenisse of objekte nie. Feite is volgens Van Til (53) slegs feite weens die interpretasie van God. God se interpretasie van feite gaan alle feite vooraf. God is dus die een wat feite feite maak. 'n Unieke aspek vanuit Van Til se apologetiek is sy siening van feite en dat feite nie verstaan kan word sonder kennis van God nie. Hiermee bedoel

⁷ Van Til (2008:392) beskou die groeiende groep gelowiges wat deur die eeue tot bekering gekom het en gered is as deel van die diversifiseringproses. In die begin was die proses nie so gediversifiseer soos dit aan die einde gaan wees nie.

Van Til egter nie dat geen waardevolle ontdekkings gemaak kan word deur mense wat God nie ken nie.⁸ Van Til lê klem daarop dat feite nie losstaande entiteite is wat sonder die Skepper van die feite geken kan word nie. Daarom waak hy teen die stelling feite is mos feite. Dus word die Christen-historikus se interpretasie van die historiese feite volgens Van Til (53) gedoen vanuit die lig van die interpretasie van God.⁹

Alle feite is volgens Van Til (115) geskape binne 'n stelsel, gebonde aan God en ook gebonde aan die res van die geskape werklikheid. Die historikus wat nie die feite verklaar binne die stelsel waarbinne dit geskape is nie, sal nie sin vind in die feite nie. Daarom sal daar verval word in sinnelose geskiedskrywing. Die mens geskape in verbond met God het 'n verantwoordelik teenoor God om die feite te interpreteer ten opsigte van hul verbondenheid met God.¹⁰ Die mens kan nie doelloos, rustig agteroor sit nie, maar word geroep deur God om te antwoord op die feite wat hy waarneem. Die mens was van die begin af geskape met die verantwoordelikheid om 'n herinterpretasie van God se raad te doen. Reeds vanaf die begin was die mens bewus van die verbond. Volgens Van Til (115) was die primêre doel van die menslike bestaan voor die sondeval om die verbond van God te gehoorsaam, en om die geskiedenis te interpreteer vanuit die vertrekpunt van sy getrouheid aan God. Anders as die postmoderne, vraende mens, is die Christen geroep om te antwoord op die Woord van God. Die mens is dus ten eerste geskape om te antwoord en nie om te vra nie.

-
- 8 "Do you mean to assert that non-Christians do not discover truth by the methods they employ? The reply is that we mean nothing so absurd as that. The implication of the method here advocated is simply that non-Christians are never able and therefore never do employ their own methods consistently" (Van Til, 132).
- 9 Hoewel Van Til deur sommige akademici beskuldig word van Fideïsme toon Bahnsen (1998:77-78) aan dat Van Til juis geskerm het teen veral twee vorme van Fideïsme. "There is only a difference of degree between the two groups: a) the more consistent fideists and b) the less consistent fideists. There is in all of them an emphasis upon the appeal to 'brute facts', whether those facts be external or internal. They differ only in respect to the relative faith they have in their ability to unite the 'facts' in which they believe into a rational whole that will be able to withstand attack on the part of modern science and philosophy."
- 10 Vanuit sy apologetiese aanpak verduidelik Van Til (118) dat Rome en die Protestantse evangelie-gesindes die mens se bewustheid van objekte losgemaak het van die menslike bewustheid om sy verantwoordelikheid na te kom. Hierdie verantwoordelikheid behels om die objekte in verhouding met God te bring. "Thus man's consciousness of objects, of self, of time, and of history is not from the outset brought into an exclusive relationship of dependence upon God." Volgens Van Til (118) was dit ook dieselfde leuen wat Satan die mens wou laat glo toe hy Adam en Eva in die paradys versoek het. Hy wou die mens laat glo dat sy selfbewussyn die hoogste doel was, eerder as om klem te lê op die mens se afhanklikheid van God. So ook was die mens se bewustheid van tyd en tyd se gebeurtenisse in geskiedenis, op hulle eie verstaanbaar, en nie afhanklik van God nie.

4.2 Kritiese beoordeling van die empiriese benadering tot feite as vertrekpunt vir Christen-wetenskaplikes

Van Til bied in sy filosofie van geskiedenis 'n waardevolle beoordeling rakende die empiriese benadering tot feite. Die empiriese benadering tot feite is 'n eg modernistiese benadering wat 'n algeheel objektiewe benadering tot die feite vereis. Hiervolgens moet die mens se eie voorveronderstelling geen rol in die verklaring van die feite speel nie.¹¹ Die vraag is of hierdie gedagte van die empiriese benadering tot feite nie reeds 'n ou debat is, wat nie pas binne die postmoderne beskouing van geskiedenis nie, maar eerder deel vorm van die modernistiese denke? Carson (1996:77) verwys na agt eienskappe van die modernisme en noem dat daar slegs een van die agt eienskappe is wat steeds staande bly binne die postmodernisme, naamlik, die naturalisme se empiriese benadering tot feite.

Van Til (2008:326-328) waarsku Christen-akademici om nie hulself hierdeur te laat flous deur te dink dat feite bloot objektief benader kan word nie. Hierdie empiriese benadering word as 'n onskuldige en objektiewe benadering voorgedou, maar hierdie benadering is volgens Van Til (2008:327) die eerste stap in die verkeerde rigting. Dit is dan nie moontlik om weer hieruit te kom nie. It is impossible and useless to seek to vindicate Christianity as a historical religion by discussion of the facts only.

Volgens Van Til (2008:326) beskou die natuurlike mens (nie-Christen) nie die werklikheid as iets wat geskep is nie, maar as iets wat toevallig ontstaan het. Daar is dus geen planmatigheid binne die werklikheid nie. Die mens as individu is die hoogste selfbewuste wese wat alle feite verklaar ten opsigte van sy eie begrip oor die self. Met die mens as hoogste selfbewuste wese is die mens se menswees slegs moontlik as hy vry is. Die mens is slegs vry as hy vanuit sy vrye wil die werklikheid kan interpreteer soos hy wil en sy eie optrede bepaal soos hy wil. Die begronding van 'n feit is dus onderworpe aan die subjektiewe verklaring van die natuurlike mens as hoogste selfbewuste wese. Feite se feitelike aard word alleenlik gekoppel aan die mens se eie verstaan van die feite. Om iets as 'n moontlike feit te beskou, is vir die natuurlike mens irrelevant, omdat enige feit vir die natuurlike mens moontlik is. Vir die natuurlike mens is alle dinge immers aan toeval onderworpe. Moontlikheid en waarskynlikheid verloor dan binne die historiese benadering

11 "A characteristic of modernity is the confidence in method. Any particular subject-matter could be studied with confidence provided the foundations and the methods were in place. Knowledge, truth, was now open to man: all he had to do, in any area of knowledge, was to apply the method. Man starts in ignorance and confusion, but by application of the method is led towards light and truth" (Carson, 1996:61).

in die postmodernisme hul betekenis. Dit wat vir een persoon moontlik of waarskynlik is, sal immers nie noodwendig vir 'n ander persoon so wees nie.

Volgens Van Til (189-190) sal die Arminiaan (asook die Christen-evidentialis) in sy apologetiese metode met die nie-Christen oor die openbaring as historiese feit praat. In die gesprek val die klem op die Christelike geloof as historiese geloof waar die opstanding van Christus aan die hand van bewyse motiveer moet word. Volgens Van Til (189) is die oogmerk van die Arminiaan hiermee om die nie-Christen die moontlikheid en waarskynlikheid van die Christelike opstanding as feit te laat aanvaar. Hiermee word hul eie filosofie van feite vir die nie-Christen opgeoffer. Aangesien die Arminiaan, soos die nie-Christen, wetenskaplike, egte en 'empiriese' argumente wil aanvoer, gooi hy alle feite van die Christelike geloof in die "bottomless pit of chance".¹²

Van Til (2008:327) bied 'n belangrike verduideliking van die verskillende maniere waarop die nie-Christen (die postmoderne mens insluitend) en die Christen, moontlikheid (*possibility*) en waarskynlikheid (*probability*) sal verstaan. Vir die natuurlike mens sal die opstanding van Jesus byvoorbeeld moontlik kon gewees het en ook 'n hoë mate van waarskynlikheid insluit. Die probleem is egter dat die Christen en die natuurlike mens se begrip van moontlikheid en waarskynlikheid verskil. Moontlikheid en waarskynlikheid vir die natuurlike mens is dieselfde as toeval. Daar is dus 'n toeval dat Jesus uit die dood kon opgestaan het. Die Christen beskou aan die anderkant egter moontlikheid as enigiets wat volgens die plan van God geskied.

Van Til se filosofie van geskiedenis se grondliggende beginsel is dat die verloop van die geskiedenis nie oorgelaat is aan toeval nie, maar dat alle dinge binne die raad van God geskied. Armene verstaan vrye wil aan die hand van moontlikheid wat bo God geplaas word, en moontlikheid wat bo God geplaas word, is toeval (Van Til, 2008:327). God word dan ook onderwerp aan toeval, met die gevolg dat Hy nie meer met gesag kan praat

12 In byvoorbeeld die historiese argument, wat as bewys dien vir die regverdiging van die Christelike geloof, word die feit dat Jesus Christus uit die dood opgestaan het as kernargument gebruik. Van Til (19-20) toon aan dat 'n pragmatiese filosoof nie hierdie redeneringsmetode sal volg nie. Sou Jesus Christus se opstanding werklik 'n feit wees, sal dit niks meer vir hom bewys as dat daar iets vreemd gebeur het rondom Jesus Christus as mens nie. Volgens die pragmatiese filosofie hou alle dinge in die skepping nie met mekaar verband nie. Indien die opstanding van Jesus Christus 'n feit is, hou dit nie met ons, wat 2 000 jaar later leef, verband nie. Volgens Van Til behoort Christene eerste die Christelike geloof as Teïstiese geloof te verdedig voordat hulle poog om die Christelike geloof as 'n historiese geloof te bewys. "To interpret a fact of history involves a philosophy of history" (Van Til, 19). 'n Filosofie van geskiedenis is terselfdertyd 'n filosofie van realiteit as geheel. Om hierdie rede behoort selfs 'n gesprek oor die historiese argument van Jesus Christus uit te loop op 'n filosofiese gesprek.

nie. Dit is juis hierdie benadering tot historiese feite wat verreikende gevolge gehad het vir talle teoloë se beskouing van Skrifgesag. Binne die argument van vrye wil word God, volgens Van Til (2008:327), omring deur toeval en kan God slegs binne moontlikhede praat. Van Til (2008:327) stel dit soos volg: “His voice could not be heard. And if God were surrounded by chance, then human beings would be too. They would live in a vacuum, unable to hear their own voices or those of others. Thus the whole of history, including all of its facts, would be without meaning.”

5. Gevolgtrekking

Die Christelike belydenis van die voorsienigheid van God is deur veral postmoderne teoloë, maar ook ander postmoderniste uit die oog verloor. Hier kan spesifiek verwys word na die werk van 'n teoloog soos König (2016) en van iemand soos Cronjé (2017)¹³, wat die almag van God in die geskiedenis betwyfel. Die gevolg is dat hulle verval in 'n onvrugbare relativisme. Dit lei op sy beurt tot verdere sinloosheid. Binne die postmoderne geskiedskrywing word slegs 'n talryke aantal vrae, sonder enige antwoorde, gevind. Augustijn (1987:222) verwys hier na die onrus van die moderne kultuur. Die onrus van die moderne kultuur is die uiting van 'n eksistensiële teleurstelling. Terselfdertyd meen Augustijn (1987:222) dat die uiting van die teleurstelling beskou moet word as 'n verlange om die denke van die mens tot rus te bring, en 'n sekerheid en vastigheid daar te stel wat antwoorde en sin aan die mens bied. Die verlies aan sin binne die postmoderne geskiedbeskouing bring 'n historiese ontworteling mee. Hierdie historiese ontworteling en ervaring van sinverlies lei tot 'n gevoel van rigtingloosheid en doelloosheid by die moderne mens. Hiermee saam sorg wetenskaplike feite vir verdere verwarring. Die geleentheid doen hom egter vir Christene voor om vastigheid te bied deur middel van antwoorde. Hierdie antwoorde moet lig werp op die historiese gebeure en feite vanuit die vaste fondasie van die Woord van God. Om mens

13 “To be fair, König has indeed started some of this process by questioning the Septuagint-inspired translation of a powerful and mighty God as an ‘Almighty’ God, a concept that he contestably claims are not known in the original Hebrew.” (Cronje, 2017:182) “Even as the Orders of Dordt apparently denied full fatalism by stating that humans are not “blocks and stones” (Article 16 – which like the rest of the ‘orders’ do contain stretches of good reading), the overall impact of Dordt is a message that an Almighty God is now viewed not only as the sovereign, but also as the micromanager in the lives of people which is consistent with early nominalism and also with the perception of a frivolous God who is given to erratic behaviour. That very same sentiment continues nowadays restated in an all-American bumper-sticker format as follows: “God is not only in charge but also in control”, or: “Lord of all or not Lord at all” (Cronje, 2017:196).

te wees, is om aktief te kan antwoord op dit wat aan ons (buite-om ons eie toedoen) as 'n geskenk gegee is (Goosen, 2015:162).

Van Til se filosofie van geskiedenis se bedoeling is om 'n raamwerk daar te stel waaruit duidelike en helder antwoorde op die gebeure van die verlede en die hede gebied word. Vanuit hierdie raamwerk wil sin vanuit die geskiedenis gevind word. Die doel is dus nie om verdere verwarring te veroorsaak in 'n reeds verwarde tyd nie. Van Til se filosofie van geskiedenis word gebou op die belydenis dat God die Skepper en Onderhouer van alle dinge is. Verder staan alles wat geskape is in verbond met God. Enige mens, objek en feit kan daarom nie sin vind buite hulle verhouding met God nie. Die verklaring van die geskiedenis lê vir die Christen in die plan van God opgesluit. Hierdie plan word binne 'n diversifiseringsproses uitgevoer vanaf die skepping se begin na sy einde (eskatologie). Hierdie diversifisering sluit die voltrekking van God se plan met sy kinders in, en verder ook die vervulling van God se plan met die boosheid en sonde in die wêreld tydens die eindoordeel.

Bibliografie

- AUGUSTIJN, C. 1987. De eerste en tweede geschiedenis: nagelaten geschriften van Meijer C. Smit. J. Klapwijk, Red.; met een nabespreking van S. Griffioen, Buijten & Schipperheijn. *Nederlands Archief voor Kerkgeschiedenis/Dutch Review of Church History*, 67(2):222-222.
- BAHNSEN, G.L., 1998. *Van Til's apologetic: Readings and analysis*. Presbyterian and Reformed Publishing Company.
- BURY, J.B. 1955. *The Idea of Progress*. New York: Macmillan Inc.
- CARSON, D.A. 1996. *The Gagging of God. Christianity confronts Pluralism*. Grand Rapids: Zondervan Publishing House.
- COLLINGWOOD, R.G. 1965. *Essays in the Philosophy of History. Edited with an introduction by William Debbins*. Austin: University of Texas Press.
- CRONJÉ, P. 2017. *Unshackled Religion Resetting Church, Bible and Providence*. https://www.academia.edu/34451074/UNSHACKLING_OUR_FAITH_-Rethinking_Church_Bible_and_Providence_-_Reformation_500_My_View. Date of access: 4 December 2019.
- FRAME, J.M. 2015. *A history of Western philosophy and theology*. P&R Publishing.
- FUKUYAMA, F. 1992. *The end of History and the last man*. New York: Macmillan, Inc.

-
- GLANZER, P.L., ALLEMAN, N.F. & REAM, T.C. 2017. *Restoring the soul of the university: Unifying Christian higher education in a fragmented age*. Downers Grove: InterVarsity Press.
- GOOSEN, D.P. 2007. *Die nihilisme: Notas oor ons tyd*. Pretoria: Praag.
- GOOSEN, D. 2015. *Oor gemeenskap en plek. Anderkant die onbehae*. Pretoria: FAK
- HIGGS, P. & SMITH, J. 2017. *Philosophy of Education Today: An Introduction*. Cape Town: Juta and Company (Pty) Ltd.
- KÖNIG, A. 2016. *God, waarom lyk die wêreld so? Wat beteken dit om te sê God is in beheer?* Vereeniging: Christelike Uitgewersmpy.<https://www.amazon.com/God-waarom-lyk-wereld-eBoek-ebook/dp/B01CUKKE30>. Datum van toegang: 12/12/2019
- KUIPER, R. 1996. *Uitzien naar de zin. Inleiding tot een christelijke geschiedbeschouwing*. Leiden: Uitgeverij J.J. Groen en Zoon.
- LÖWITH, K. 1950. *Meaning in History*. Chicago: University of Chicago Press.
- LYON, D. 2008. *Postmodernity*. 2nd edn. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- MOHAN, R.P. 1970. *Philosophy of history. An Introduction*. New York: The Bruce publishing company.
- NIETZSCHE, F.W. 1967. *The will to power*. Vintage.
- NIETZSCHE, F. 2005. On truth and lies in a nonmoral sense. *Truth: Engagements across philosophical traditions*, pp.14-25.
- OOSTERHOFF, F. 2004. Het Postmodernisme in bijbels licht. *Woord en wereld* nr. 62.
- VAN TIL, C. 2003. *Christian Apologetics*. 2nd edn, Edgar, W., Ed. Phillipsburg: P&R Publishing.
- VAN TIL, C. 2008. *The Defence of the Faith*. 4th edn, Oliphint, K.C., Ed. Phillipsburg: P&R Publishing.
- VOS, G. 2015. *Biblical Theology: Old and New Testaments*. Edinburgh: Banner of Truth Trust.
- WHITE, M. 1965. *Foundations of Historical Knowledge*. New York: Harper and Row.
- SPITZ, W.L. & LEHMANN, H.T. (Eds). 1960. *Luther's Works, Volume 34: Career of the Reformer IV*. Philadelphia: Fortress Press.